

O VIZIUNE REALISTĂ ASUPRA MUZEULUI CONTEMPORAN A REALISTIC VISION OF THE CONTEMPORARY MUSEUM

Elena Ploșniță*

Abstract

The contemporary museum is in a perpetual process of change. The modifications that it undergoes at the beginning of the twenty-first century do not only refer to the external characteristics of the institution, to a growth in the number of museums, to the appearance of new types of museums, of new profiles, but also to the very essence of the museum and its activity as a scientific and cultural-educational institution.

In the conservative museum society of Moldova, as well as in that of Romania, museum pedagogy, both as a scientific discipline and as a practical activity, which sees the museum as an educational-instructive system, is very hard to establish and promote. This is caused by a certain lack of civic spirit, by the inertia of the museum staff and the lack of professional educators.

In order to develop the Moldavian museum it is necessary to elaborate a cultural policy whose top priority should not only be the preservation of the cultural and historical legacy of the Republic, but also using this legacy to consolidate the Moldavian society and to create a unique cultural space. Only then will we be able to preserve our national museum and to join the European museum system because, in spite of a certain specific evolution of Moldavian museums, the developing tendencies of museums are general for the whole international museum community.

Keywords: The Republic of Moldova, museum education, museum pedagogy.

Muzeul contemporan se află într-un continuu proces de schimbare. Modificările pe care le suportă muzeul la începutul secolului al XXI-lea se referă nu numai la caracteristicile exterioare ale instituției, la creșterea numărului de muzee, la apariția unor noi tipuri de instituții muzeale, a unor noi profiluri, dar și la esența însăși a muzeului și a activității lui ca instituție științifică și cultural-educativă. Transformările acestea sunt condiționate de schimbarea paradigmei de dezvoltare a societății, care, într-o anumită măsură, determină atât conceptul de

* Șef Secție, Muzeul Național de Arheologie și Istorie din Chișinău.

muzeu, statutul muzeului ca atare, cât și necesitatea și funcționarea lui în societate. Orientarea spre cercetarea socio-umană, spre prioritățile fundamentale ale existenței societății, spre studierea omului ca parte componentă a civilizației a impus muzeului însușirea unor noi forme, după conținut, de activitate, care se caracterizează printr-o abordare sistematică a concepției omului despre lume. În legătură cu aceasta, se schimbă și rolul muzeului, menirea lui în societatea contemporană. El devine ambasador internațional și intercultural al diverselor comunități. Muzeul se include tot mai mult în procesul de rezolvare a problemelor socio-culturale ale societății, devine spațiu de socializare și reabilitare a oamenilor cu anumite nevoi. Instituția muzeală caută să vină în întâmpinarea publicului cu noi servicii publice și oferte, să satisfacă doleanțele și necesitățile vizitatorilor. Așezămintele muzeale încearcă astăzi să devină instituții deschise, să intre în contact și să lucreze cu comunitățile, să-și lărgescă influența și rolul de factor de consolidare a societății civile. Astăzi, „muzeele sunt considerate, mai mult decât orice alte așezăminte publice de cultură, instituții implicate în viața de zi cu zi a comunităților locale, cumulând funcția de centre culturale cu cea a bibliotecilor și a mediatecilor, a cluburilor și a locurilor de păstrare a memoriei colective”¹. Rolul social al muzeelor în întreaga lume a crescut, ceea ce este argumentat și de creșterea numărului de muzee pe toate continentele și de creșterea interesului societății față de muzeu. Muzeul devine participant activ la procesele contemporane culturale, naționale și politice. Muzeul contemporan este, poate, unica instituție care e capabilă să rețină între pereții săi memoria trecutului, să păstreze moștenirea culturală, să opună rezistență urmărilor negative ale globalizării. Astăzi, muzeul „este nu numai o instituție cu funcții determinante, stabilite, dar, mai întâi de toate, un anume spațiu plin de conținut, care formează atitudinea omului față de lumea înconjurătoare și față de moștenirea culturală”². Este evident că muzeul începutului de mileniu trei și-a consolidat poziția ca instituție educațională și de cercetare, continuă să evolueze și să se adapteze la societatea contemporană. În primul deceniu al secolului al XXI-lea, tot mai frecvent se pune în discuție, în cadrul diverselor întruniri internaționale, problema rolului și misiunii muzeelor în contextul noilor condiții economico-sociale ale lumii. Se consideră că rolul muzeului trebuie redefinit, că el trebuie să se transforme într-un „fenomen social, generator de cunoaștere și apt de a influența dezvoltarea socială”. Și totuși, ce loc ocupă muzeul în societate? Ce este muzeul astăzi? Se va păstra acest institut al memoriei sociale în viitor și care vor fi rezultatele transformărilor ce au loc astăzi în instituția muzeală? Acestea sunt întrebările la care încearcă să răspundă muzeologii din întreaga lume. Nu știm cum va evolua instituția muzeală în următoarea jumătate de secol, putem cu siguranță afirma doar că tendințele care se conturează astăzi în muzeologia internațională vor determina în mod cert locul

¹ V. Ș. Nițulescu, *Zilele și Noptile Muzeelor*, în „Revista muzeelor”, tom 43, 2008, nr.2, p. 5.

² Шулепова Э., *Основы музееведения*, Москва, 2005, стр. 582.

muzeului în sistemul cultural și rolul lui în societate pentru prima jumătate a veacului al XXI-lea.

O atenție deosebită în muzeografia europeană, se acordă astăzi problemei muzeificării patrimoniului mobil și imobil, în mod deosebit monumentelor moștenirii industriale, care acumulează nu numai informația științifico-tehnică, dar și o bogată informație istorică, ele devenind instrumente de reflectare a rolului progresului tehnic în viața societății, umanității. Insistent este promovată muzeificarea unor localuri de producție care funcționează și ca expoziție, ca bază de producție și ca un complex de învățământ. Nu mai puțin importantă este muzeificarea obiectivelor memoriale, care sunt legate de viața și activitatea unor anumite personalități, de anumite evenimente social-politice sau culturale. Biografia unor oameni de seamă devine dominantă și în muzeele de istorie cu caracter general, expozițiile lor fiind construite prin prisma biografiei personalităților private, ceea ce atrage publicul.

La începutul mileniului al III-lea, în diferite țări are loc activizarea vieții sociale și politice cu o orientare spre autoidentificare. O tendință concretă, care se manifestă tot mai mult, este muzeificarea modului de viață, a unicității și originalității, a specificului fiecărei regiuni, care devine un semn distinct al dezvoltării muzeografiei. În multe țări ale lumii, muzeele centrale evoluează ca instituții policulturale, iar foarte multe muzee regionale funcționează ca instituții monoculturale. Numeroase muzee astăzi sunt preocupate de căutarea și stabilirea locului lor în spațiul socio-cultural al regiunii.

O caracteristică importantă a dezvoltării contemporane a muzeelor, a sistemului muzeal în întregime a devenit aspirația spre etnicizarea sistemului educațional și a instituțiilor culturale. Ca o legitimitate, apar muzee speciale consacrate unor anumite etnii. Acest proces s-a intensificat, în mod deosebit, după aprobarea de către UNESCO a Convenției din 17 octombrie 2003 privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, care definește patrimoniul cultural imaterial și formele lui. Conform articolului doi al Convenției, prin patrimoniul cultural imaterial se înțeleg „practicile, reprezentările, expresiile, cunoștințele, abilitățile – împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora – pe care comunitățile, grupurile și, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural”³. Important este să menționăm că „acest patrimoniu cultural imaterial, transmis din generație în generație, este recreat în permanență de comunități și grupuri, în funcție de mediul lor, de interacțiunea cu natura și istoria lor, conferindu-le un sentiment de identitate și continuitate și contribuind astfel la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană”⁴.

³ *Convenția UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*, 2003, www.unesco.org/culture.

⁴ *Ibidem*.

Patrimoniul cultural imaterial cuprinde tradiții și expresii orale, inclusiv limba, artele spectacolului, practici sociale, ritualuri și evenimente festive, cunoștințe referitoare la natură și univers, tehnici legate de meșteșuguri culturale și altele. Muzeul este acea instituție care poate cerceta, identifica, păstra și valorifica, în scopul realizării funcțiilor socio-culturale, nu numai piese de patrimoniu mobil, dar și forme ale patrimoniului imaterial. Acolo unde tradiția nu este în stare să se autoreproducă, păstrarea și actualizarea ei poate avea loc prin muzeu, ca institut al memoriei sociale. Astăzi orice muzeu fie regional, local sau național încearcă să-și orienteze eforturile atât asupra colectării patrimoniului material, cât și imaterial. Chiar și atunci când o formă de patrimoniu imaterial a încetat de a funcționa în mediul său, în muzeu poate avea loc actualizarea prin modelare și prin metode de fixare, de revitalizare.

Formele patrimoniului imaterial au aceleași calități și caracteristici ca și patrimoniul material, ele sunt purtătoare de informație, se evidențiază prin unicitate, raritate și diversitate. În ultimele decenii ale secolului al XX-lea în muzee au fost determinate aceste forme ale culturii imateriale care au obținut statut de obiect muzeal. Dacă acceptăm elementele structurale ca bază a clasificării, putem evidenția următoarele tipuri de obiecte muzeificate: cultura spirituală – muzică, dans, folclor; tehnologiile și procesele de producție (inclusiv industria, agricultura, meșteșugăritul, ocupații populare); acțiuni tradiționale, ritualuri, obiceiuri; elemente de mediu ambiant; fenomene sociale ecologice, etice, estetice și altele. Muzeele sunt capabile să susțină renașterea tradițiilor populare meșteșugărești, renașterea formelor tradiționale ale gospodăriei și ale habitatului vechi. În multe muzee ale lumii funcționează laboratoare folcloro-etnografice, laboratoare care asigură renașterea și promovarea tradițiilor diverselor națiuni și etnii. În Republica Moldova, tendința aceasta este la început de cale, sunt făcuți doar primii pași în elaborarea legislației privind salvagardarea patrimoniului imaterial, se fac identificarea și promovarea unor anumite elemente de patrimoniu imaterial prin instituția muzeală. Activitatea de muzeificare a moștenirii etnoculturale a vieții urbane și rurale are loc intens în toată lumea. În general, putem spune că în muzeografia europeană, inclusiv în cea moldovenească, au loc procese identice, analoage, care au primit denumirea de „muzeificarea modului de viață”, „muzeificarea memoriei colective”, „muzeificarea identității colective”. Observăm că se schimbă atitudinea muzeelor față de moștenirea culturală imaterială, aceasta poate contribui la apariția unui nou tip de muzeu. În muzeologia internațională este înregistrat un nou fenomen, care, în cadrul discuțiilor dintre specialiștii muzeologi ai Comitetului de muzeologie al ICOM, în 2000, de la München, și ai conferinței ICOM din vara anului 2001, de la Barcelona, a fost numit „muzeul viu”, de parcă ar exista și „muzee moarte”. Oricum, în cazul dat se au în vedere muzeele care participă activ la transmiterea tradițiilor culturale, naționale sau confesionale, nu numai colectând și păstrând artefactele culturale, dar și păstrând vii și demonstrând vizitatorilor diverse meșteșuguri sau capacitatea de a produce unele artefacte.

Tendința aceasta evoluează și se pare că multe muzee, care nu vor putea fi transformate în „muzee vii”, vor capăta atributele „muzeelor vii”. Către muzeele vii migrează sau vor migra și ecomuzeele, unele muzee arheologice și etnografice și muzeele-rezervații.

Obiectul muzeal are mai multe calități și funcții. De fapt, orice obiect material sau imaterial poate deveni bun cultural muzeal, parte a patrimoniului național cultural. Important este dacă obiectul are sau nu valoare și cum identificăm și apreciem noi această valoare. Așa cum observa Radu Florescu, „orice ierarhizare valorică poate fi mai mult sau mai puțin subiectivă și efemeră, de fapt nu există limite morfologice în acceptarea unui obiect ca bun cultural”⁵. Completarea colecțiilor muzeale sau dezvoltarea patrimoniului este o problemă deosebit de serioasă pentru muzeele contemporane, defectuoasă rămânând în multe instituții și evidența științifică a patrimoniului muzeal. Tendința care există în muzeele lumii este cea de revizuire a patrimoniului muzeal. Colecțiile muzeale, obiectele muzeale, oricât nu ar părea de straniu, nu conțin hotărâri și răspunsuri la multe situații social-politice sau economice, nu pot rezolva anumite probleme, nu dau soluții pentru situații problematice. Completarea patrimoniului muzeal trebuie să aibă loc doar foarte selectiv. Perspectiva de colectare și dezvoltare a colecțiilor în Republica Moldova totdeauna a depins de schimbarea paradigmei politice, de prioritățile de bază ale unor științe, în primul rând a istoriei, și până astăzi nu există criterii concrete care ar putea stabili valoarea muzeală a obiectelor, pentru că odată cu schimbarea priorităților unor anumite științe, a regimului politic, îndată se schimbă și perspectiva de dezvoltare a patrimoniului.

Rămâne deschisă întrebarea din care punct de vedere trebuie apreciate colecțiile, care criterii pot fi aplicate în procesul de colectare. În dezvoltarea patrimoniului muzeal cu caracter istoric, totdeauna a existat o panoramă cronologică și nicidecum o colectare tematică de patrimoniu. Din ceea ce au muzeele lumii în depozite, lichidează sau donează altor instituții? Ne punem întrebarea dacă există vreo posibilitate de raționalizare a colecțiilor legate de activitatea partidului comunist în republică, colecții cu mii de piese identice care zac moarte și vor zace și în viitor. Este oare necesar să colectăm și să păstrăm colecții care nu rezolvă nici o problemă, nu pot servi ca suport științific în argumentarea unor idei sau ipoteze? Cum să determinăm ce mărturii istorice vor păstra permanenta semnificație națională, indiferent de regimul politic, și care au valoare doar temporară, cum să reglementăm raportul dintre noul material colectat și cel depozitat în muzee? În asemenea cazuri ne poate salva doar o cunoaștere serioasă a problemei de patrimoniu și de muzeu, altfel spus, o cercetare științifică serioasă.

⁵ Radu Florescu, *Câteva probleme privind o lege a muzeelor*, în „Revista muzeelor”, tom 35, 1998, nr. 3-4, p. 64.

Cercetarea științifică ocupă un loc important în activitatea instituției muzeale. În opinia regretatului muzeolog român Radu Florescu, „ea constituie calea cea mai importantă de dezvoltare a patrimoniului muzeal; constituie baza evidenței științifice a acestuia; fundamentează rațional acțiunea de conservare-restaurare a acestui patrimoniu; orientează în raport cu structura și opțiunile publicului activitatea de valorificare a patrimoniului muzeal”⁶.

Activitate de cercetare în instituția muzeală contemporană se face pe două direcții. Prima direcție este axată pe studierea obiectelor muzeale, a colecțiilor de patrimoniu, a monumentelor imobile, a patrimoniului imaterial. Această direcție de cercetare este legată de științele de profil, ale căror mărturii materiale sunt piese muzeale de arheologie, istorie, etnografie, artă, biologie și altele, cu alte cuvinte toate au drept obiect patrimoniul muzeal. Există o strânsă legătură între cercetarea efectuată în instituția muzeală și cea realizată de știința de profil. A doua direcție – cercetarea muzeologică – este comună pentru toate muzeele, indiferent de profil și se dezvoltă pe baza muzeologiei și a disciplinelor conexe – pedagogie, sociologie, psihologie. Cercetările din cadrul acestei direcții cuprind tematicile de documentare, comunicare, istoria dezvoltării muzeografiei, probleme de conservare și restaurare a patrimoniului muzeal, proiectarea științifică a expozițiilor, cercetarea sociologică a publicului muzeal, formele și metodele activității cultural-instructive a muzeului. În cadrul muzeului există o strânsă legătură între ambele direcții de cercetare. Muzeul ține cont de rezultatele cercetărilor în domeniul științei de profil, pe de o parte, iar pe de altă parte, rezultatele obținute în cercetarea de profil își găsesc reflectare în cercetările muzeologice, care ar trebui să cuprindă toate direcțiile de activitate a muzeului. În muzeu preocupările pentru cercetare se interferează constant cu oferta cultural-expozițională și educativă. Este important să cunoaștem sau să stabilim care este rolul muzeologiei ca știință, ca disciplină științifică asupra dezvoltării muzeelor. În general, ne întrebăm dacă muzeologia, ca știință, influențează dezvoltarea muzeelor? Ceea ce se observă în muzeologia contemporană este o scădere a interesului față de problemele teoretice ale muzeologiei. Atât muzeologia europeană, cât și cea americană sunt orientate spre practica muzeografică și mai puțin spre teoretizarea muzeologiei, a experienței din domeniu. În cercetarea muzeologică contemporană se manifestă mult și insistent școala rusă de muzeologie, cu bogate tradiții și rezultate. Cercetările teoretice de muzeologie sunt necesare pentru muzeologie, ca știință, pentru a evidenția rolul ei în păstrarea memoriei istorice, pentru determinarea calității valorii muzeale a obiectelor, pentru a menține muzeul ca instituție științifică și cultural-educativă. Sunt puține țări în lume care dispun de Centre de cercetări științifice de muzeologie, lipsește un asemenea centru și la Chișinău. Ar mai fi de adăugat că specializările, care se fac, în muzeologie, la Universitatea de Stat și la Academia de

⁶ Radu Florescu, *Bazele muzeologiei*, ediția a II-a, București, 1998, p. 56.

Muzică Teatru și Arte Plastice, se datorează programei de învățământ a școlii superioare și se bazează pe entuziasmul unor muzeologi practicieni.

Astăzi, profesionalismul în cadrul muzeelor crește foarte repede. Învățământul muzeal există în multe țări ale lumii, cu particularități generale, dar și naționale, chiar și cu anumite tradiții. Învățământul muzeal în Europa este organizat pe două direcții – învățământul de bază de pregătire profesională în domeniul muzeologiei și învățământul cu o frecvență redusă, de perfecționare pentru personalul muzeelor. Învățământul de bază se efectuează în cadrul facultăților de muzeologie sau al unor alte facultăți cu o specializare în muzeologie. Astăzi există mai multe universități europene cu facultăți și catedre de muzeologie, școli superioare de muzeologie. Sunt cunoscute asemenea instituții, ca Școala internațională de muzeologie de la Brno, Academia Reinwardt de la Leiden, Universitățile de la Moscova și Sankt Petersburg, cu facultăți și catedre de muzeologie. Sistemul de pregătire profesională cu o frecvență redusă este orientat, în primul rând, spre specialiștii care de acum lucrează în muzee și care au studii superioare, dar nu întotdeauna de muzeologie. În cadrul acestui sistem este practică organizarea seminarelor, stagiilor, master-class-urilor, conferințelor. Muzeele naționale din Republica Moldova au acorduri de colaborare cu instituții similare din diverse țări ale Europei, în cadrul cărora sunt stipulate anumite condiții de perfecționare a muzeografilor. Această orientare internațională în procesul de pregătire profesională este foarte importantă și dă rezultate practice bune. În Republica Moldova formarea la nivel universitar a muzeografilor se desfășoară în cadrul Facultății de istorie a Universității de Stat din Moldova, începând cu anul 1997. Un sprijin real în organizarea învățământului muzeal în republică a fost acordat de regretații muzeologi români Radu Florescu și Gavrilă Simion. Pregătirea profesională a restauratorilor de obiecte muzeale are loc în cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, cu sprijinul Muzeului Național de Artă a Moldovei. Această formă de învățământ oferă posibilități de specializare doar în restaurarea picturii. Astăzi este acută problema modernizării procesului de învățământ și cea a diversificării și promovării unor forme de învățământ universitar pentru un profil profesional specializat. Este necesar de rezolvat problema pregătirii specialiștilor în domeniul serviciilor educative. Dar învățământul muzeal depinde de mai mulți factori, cum ar fi:

- organizarea politică și de stat a societății care determină strategia procesului educațional în general și a celui muzeal în particular;

- nivelul de dezvoltare economică a statului care oferă posibilități de susținere a procesului educațional și muzeal, dar care poate și frâna acest proces, care nu are randament economic;

- nivelul de dezvoltare a culturii și a științei care stimulează și care contribuie la diversificarea procesului educațional și a formelor culturale.

O dezvoltare ascendentă a instituției muzeale moldovenești în următorii ani, o legătură strânsă a activităților muzeelor cu Universitățile, cu învățământul muzeal ar putea duce la crearea unei catedre de muzeologie. Ea este necesară și ar putea fi utilă atât pentru sistemul educațional, cât și pentru sistemul muzeal. Este necesar să remarcăm o tendință care apare timid în ultimii ani – transformarea muzeelor naționale în baze practice și teoretice pentru învățământul muzeal specializat. Dezvoltarea acestei tendințe poate duce la organizarea unei școli de muzeologie în cadrul unui muzeu național, mai degrabă în cadrul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, unde există și baza tehnică și specialiști foarte buni.

În muzeologia contemporană se discută și se publică mult referitor la relația muzeului cu societatea, cu publicul, la problema atragerii publicului în muzeu. Se afirmă că muzeul fără public nu-și mai poate justifica existența, că muzeul, astăzi, ca niciodată, este pus în serviciul publicului. Este adevărat că muzeul are un caracter dublu, că este nu numai o instituție științifică, dar și una cultural-educativă, că „muzeele oferă posibilitatea unică și incomparabilă de a învăța prin impresia directă a obiectelor, modalitate de obținere și fixare de cunoștințe superioară față de procedeele didactice tradiționale de transmitere a cunoștințelor prin intermediul conceptelor pur tradiționale”⁷. În același timp, pentru a face față concurenței existente în sistemul cultural, muzeele își schimbă politicile de atragere a publicului. Una dintre căile alese pentru atragerea publicului în majoritatea țărilor lumii este cea a parteneriatului activ cu școala. Ceea ce trebuie menționat în acest context este faptul că, în Republica Moldova și în România, programele educative sunt privite complementare celorlalte activități de muzeu, că nu există o relație fundamentală a școlii cu muzeul, o relație care să aibă la bază acorduri sau contracte de colaborare, obligatorii pentru ambele părți. Prin protocoale de colaborare cu alte ministere, cum ar fi cel al educației, ar fi posibilă o facilitare a colaborării între muzeu și școală și lansarea unor programe destinate educației. Aceasta este o problemă a pedagogiei muzeale, iar muzeografi și funcționarii din ministerele culturii, educației ar trebui să conștientizeze, în sfârșit, importanța funcției pedagogice și educative a demersului muzeal. La sfârșitul secolului al XX-lea, în muzeologia europeană s-a stabilit termenul de pedagogie muzeală. Problema pedagogiei muzeale se discută între specialiști, în cadrul conferințelor, în publicații, disertații, există muzee cu sectoare, secții, departamente de pedagogie muzeală. În societatea muzeală moldovenească conservativă, dar și în România, pedagogia muzeală, ca disciplină științifică, dar și ca activitate practică, abordând muzeul ca un sistem educațional instructiv, se stabilește și se promovează foarte greu. Este vorba de o anumită lipsă a spiritului civic, de inerția muzeografilor și de lipsa educatorilor profesioniști. Muzeul moldovenesc s-a adaptat, în

⁷ Pierre Bourdieu, Alain Dardel, *L'amour te l'art. Les musées et leur public*, Paris, Éditions de Minuit, 1996, p. 16.

timp, economiei de piață, se fac studii de marketing, sunt elaborate diverse programe pentru copii și adulți. Dar rămâne necesitatea unei schimbări radicale în ceea ce privește diversificarea produsului cultural și a modalităților de promovare. Este nevoie de o relație specială cu școala și cu agențiile de turism. În muzee trebuie să fie departamente specializate de educație. Aceasta nu înseamnă că publicului moldovean nu i se propun diverse programe, axate pe anumite teme, ținându-se cont de vârstă, preferințele, doleanțele publicului ș.a. Astăzi sunt elaborate programe educative pentru adulți – cursuri acreditate, ateliere practice, vizite, ghidaj, prelegeri sau evenimente pentru familie – totul se face pentru marele public. Problema cea mare constă în faptul că rezultatele implementării diverselor proiecte, realizarea programelor pedagogice nu sunt nici teoretizate și nici promovate. La Chișinău s-a scris puțin cu privire la muzeu și ceea ce se scrie nu totdeauna este relevant. Muzeul este bine încadrat cu specialiști în diverse domenii, dar nu cu muzeologi, prea puțini specialiști din muzeu sunt preocupați de muzeologie.

În expozițiile multor muzee, inclusiv în muzeele moldovenești și cele din România, sunt utilizate tehnologii informaționale. Vizitatorilor li se propun diverse programe interactive multimedia, cu multe imagini, sunet, informație, dar cu mai puține emoții și care, practic, nu asigură o comunicare vie a oamenilor. Suntem convinși că, în viitor, muzeograful, în activitatea cu publicul vizitator, va trece de la calculator, de la programe multimedia, la ședințe și seminare, la demonstrații și prezentări de patrimoniu, în cadrul cărora e posibilă comunicarea vie între oameni. Asemenea activități sunt utile și cognitive, dar necesită eforturi intelectuale, sunt costisitoare, dar sunt mai interesante și mai importante, cu efecte mai bune decât utilizarea tehnologiilor informaționale în sălile expoziționale. Educația interactivă este considerată o nouă provocare a muzeelor contemporane, dar pentru cât timp? Fără îndoială, la începutul secolului al XXI-lea, în actuala civilizație comunicățională, nu putem lipsi muzeele și vizitatorii de programe interactive, multimedia, pur și simplu, de calculator în expoziție, audioghiduri, dar tehnologiile informaționale nu trebuie să domine, atunci când vorbim și prezentăm patrimoniul muzeal ca element ce ne evidențiază în structura culturală universală. Suntem convinși că muzeul, utilizând multimedia în expoziții, pierde din inviolabilitatea, imunitatea sa ca garant al păstrării și protejării valorilor culturale. Muzeul, care astăzi este numit în fel și chip – și „for public”, și „centru universal cultural” –, în ochii noștri se transformă în laborator de experimente sau chiar într-un spațiu pentru distracții. Poate că a venit timpul să ne gândim la ecologia muzeului și să-i permitem și mai departe să fie muzeu, nu altceva, dar muzeu - păstrător și ocrotitor al patrimoniului cultural național, pus în serviciul publicului. Iar multimedia să experimenteze în alte spații (în mod special, când este vorba de expozițiile de artă), chiar în laborator, încercând astfel să ocupe un loc aparte în spațiul cultural, loc care până la urmă va căpăta și un nume, chiar poate va naște o nouă instituție în sistemul cultural. Pătrunderea agresivă a tehnologiilor informaționale în spațiul

muzeal, utilizarea lor, practic, în toate activitățile instituției muzeale ne fac să ne punem mai multe întrebări, la care nu avem încă răspuns general valabil. Ne întrebăm, pe cât e posibil ca multimedia și patrimoniul muzeal autentic, ca parte componentă reprezentativă a patrimoniului cultural național, două categorii absolut diferite prin natura structurală și particularități specifice, unite într-un mediu, în spațiu muzeal, să fie capabile să modifice însuși conceptul de muzeu și să schimbe rolul muzeului în societate?

Revenind la mediul cultural moldovenesc, este interesat să observăm că muzeele din Moldova sunt în plin proces de regândire a propriului loc în peisajul instituțiilor culturale și educaționale. Astăzi, probabil este necesară o reanalizare a funcțiilor principale ale muzeului în raport cu publicul. Muzeele sunt considerate instituțiile cele mai demne de încredere în furnizarea istoriei și memoriei⁸ și muzeografiilor moldoveni trebuie să asigure această încredere. Este un proces de lungă durată, pentru că muzeele sunt instituții sărace și cu un grad mare de inerție. Muzeele naționale sunt cele care ar trebui să promoveze noul în materie de modernizare expozițională, de cercetare muzeologică, iar muzeele raionale ar trebui să se preocupe îndeaproape de activitatea în domeniul relațiilor cu publicul, activitate astăzi complet neglijată. Există o lipsă acută de fonduri. Rețeaua muzeistică din Moldova care supraviețuiește actualmente numără circa 60 de muzee și trebuie să constatăm că aproape toate s-au înființat în perioada regimului comunist. Apariția acestora a fost dictată de politica educativ-culturală a partidului comunist și mai puțin, sau deloc, din inițiativa oamenilor, a comunităților. Ele sunt amenajate în clădiri vechi, fără depozite corespunzătoare, au un patrimoniu redus, provenit din donații ale membrilor de partid, ale frunțașilor partidului comunist. Schimbări radicale în activitatea muzeelor raionale, locale nu se observă sau ele sunt puține și neînsemnate. Probabil că muzeologia moldovenească va fi nevoită să se orienteze spre muzeologia nouă (muséologie nouvelle), care nu cunoaște alte priorități decât slujirea societății în calitate de instrument de reflexie, a stabilității sociale și transformarea ei, spre deosebire de muzeologia tradițională, orientată spre descrierea trecutului și introducerea consecventă a publicului țintă în planificarea și realizarea activității muzeului. Muzeologia nouă nu se adresează publicului anonim și pasiv, ci celor care își construiesc activ propriul lor viitor. Conceptul acesta de muzeologie nouă apare în 1986, dar nu a fost recepționat de muzeele Moldovei. Marea majoritate a muzeelor își leagă activitatea de colecționare și cercetare, mai puțin existența muzeelor este legată de actualitatea, perspectiva participării active a publicului în procesul de cunoaștere.

Este importantă crearea bazei legislative privind păstrarea, protejarea și utilizarea patrimoniului cultural și natural. A fost aprobată Legea muzeelor și anumite regulamente privind activitatea muzeală, dar fără a urma alte legi referitor

⁸ David Lowenthal, *Museums Dilemmas: Why the best are so beset* în "The Best in Heritage", Dubrovnik, 2006, p. 8.

la protejarea patrimoniului mobil și imobil, material și imaterial. Din păcate, nu există o bază juridică completă a politicii culturale contemporane. Pentru dezvoltarea muzeului moldovenesc este necesară elaborarea unei politici culturale care să aibă ca prioritate nu numai păstrarea moștenirii istorico-culturale a republicii, dar și utilizarea acestei moșteniri în scop de consolidare a societății moldovenești și de creare a unui spațiu cultural unic. Numai astfel vom reuși să păstrăm instituția muzeală națională și să ne încadrăm în sistemul european muzeal pentru că, în pofida unui anumit specific al evoluției muzeelor în Republica Moldova, tendințele de dezvoltare a muzeelor sunt generale pentru întreaga comunitate muzeală internațională.